

УДК 378.091-057.36

DOI 10.32755/sjeducation.2024.01.268

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ ДО СПІЛКУВАННЯ З КРИМІНАЛІЗОВАНИМИ ОСОБАМИ

Сорокопуд В'ячеслав Борисович,
старший викладач кафедри фізичної підготовки,
Пенітенціарна академія України
(14000, Україна, м. Чернігів, вул. Гонча, 34,
e-mail: viacheslavsorokopud@gmail.com)
ORCID: 0000-0002-8842-4531

Спілкування правоохоронців з криміналізованими особами є невід'ємною частиною їхньої професійної діяльності, а готовність упевнено використати певні підручні засоби з метою самооборони або самозахисту – це вміння, що може врятувати життя і зберегти здоров'я працівнику під час виконання службових комунікативних дій.

Мета статті – дати характеристику засобам самозахисту й самооборони правоохоронців під час спілкування з криміналізованими особами у службових приміщеннях.

Методологія дослідження базувалася на аналізі теоретичних положень та синтезі практичного досвіду в галузі самооборони й самозахисту під час зіткнення зі злочинцями.

Результати дослідження та висновки. Автор статті висвітлив практичні аспекти професійного спілкування з криміналізованими особами та виокремив низку засобів, за допомогою яких правоохоронець може забезпечити своє життя та здоров'я в момент зіткнення з такими особами у службовому приміщенні. Автор зазначив, що співробітники правоохоронних органів мають дотримуватися ділового стилю спілкування та вміти захистити себе підручними засобами в момент загрози життю та здоров'ю від криміналізованої особи під час комунікативної дії у службовому приміщенні.

Ключові слова: засоби самозахисту, засоби самооборони, правоохоронець, спілкування, професійна діяльність.

TRAINING FUTURE LAW ENFORCEMENT OFFICERS TO DEAL WITH CRIMINALIZED PERSONS

Sorokopud Viacheslav,
Senior lecturer of the Department of Physical Training,
Penitentiary Academy of Ukraine
(34 Honcha Street, Chernihiv, 14000, Ukraine,
e-mail: viacheslavsorokopud@gmail.com)
ORCID: 0000-0002-8842-4531

Law enforcement officers' communication with criminalized persons is an integral part of their professional activities, and the readiness to confidently use

certain improvised means for self-defense is a skill that can save lives and preserve health of an officer during official communication actions.

The purpose of the article is to characterize the means of self-defense of law enforcement officers when dealing with criminalized persons in their offices.

The methodology of the study was based on the analysis of theoretical provisions and the synthesis of practical experience in the field of self-defense when dealing with criminals.

Results of the study and conclusions. The author of the article highlights the practical aspects of professional communication with criminalized persons and identifies a number of means by which a law enforcement officer can protect his/her life and health in the event of a collision with such persons in the office premises. The author noted that law enforcement officers should adhere to a business style of communication and be able to protect themselves with improvised means at the time of a threat to life and health from a criminalized person during communications in the office.

Key words: means of self-defense, law enforcement officer, communication, professional activity.

Актуальність дослідження. Спілкування правоохоронців з криміналізованими особами є невід'ємною частиною їхньої професійної діяльності. Готовність правоохоронців діяти в умовах, що загрожують життю та здоров'ю під час виконання службово-професійних обов'язків, полягає в тому, щоб швидко оцінити фактори загрози та наявність певних предметів, використання яких допоможе в самообороні або самозахисті.

Питанням удосконалення фізичної, психологічної підготовки приділяється багато уваги з боку вчених та практиків педагогічної і психологічної науки (В. Аніщенко [1], С. Антоненко [2], В. Бондаренко [3; 10], В. Дідковський [10], Ю. Йосипів [9], Є. Кін [4], Ю. Короткова [6], О. Моргунов [8], С. Решко [10], В. Синенький [9], О. Тьорло [9] та ін.).

Безумовно, кожен правоохоронець повинен мати гарну фізичну підготовку, бути впевненим у своїх фізичних силах, що досягається спеціальними щоденними тренуваннями з елементами тактико-спеціальних вправ. Однак не менш важливою є комунікативна сторона професійної діяльності правоохоронця, пов'язана з необхідністю спілкування з особами, які мали або стали на криміналізований шлях життя. Саме вміння спілкуватися, передбачати виникнення конфліктів з такими особами під час допиту, опитування, бесіди, обшуку та інших дій, навички психологічного аналізу поведінки кри-

міналізованих осіб, а також уміння захистити себе підручними засобами під час загрози особистому життю та здоров'ю в певній комунікативній ситуації є дуже важливими та потребують постійного вдосконалення. Ці зазначені аспекти професійної підготовки правоохоронців до виконання службових обов'язків потребують поглибленого дослідження.

Мета статті – дати характеристику засобам самозахисту й самооборони правоохоронців під час спілкування з криміналізованими особами у службових приміщеннях.

Виклад основного матеріалу. Серед професійних видів діяльності правоохоронців різних структур є взаємодія з різними категоріями громадян. Особливої уваги набуває проблема самоубезпечення персоналу правоохоронної системи під час безпосереднього спілкування з тими громадянами, що ведуть кримінальний спосіб життя, мають змінену модель поведінки, якій притаманні певні погляди та звички. Зміни психіки таких громадян через криміналізований спосіб життя впливає на їхню можливість контролювати власні емоції та реакції на вербальну й невербальну поведінку, одяг та інші предмети, що потрапляють до їхнього поля зору, під час спілкування з правоохоронцями у службовому кабінеті або в іншому службовому приміщенні. Це змушує замислитися над питаннями забезпечення особистої фізичної безпеки.

Зважаючи на це, з метою забезпечення власної фізичної безпеки працівники правоохоронних структур повинні дотримуватися певних правил та алгоритмів поведінки й бути готовими за необхідності дати відсіч, захищаючи своє здоров'я та життя.

Відповідно до статті 3 Конституції України [5] кожна особа має право на захист життя та здоров'я. Поняття необхідної оборони на сьогодні закріплено в Кодексі України про адміністративні правопорушення (КУпАП) та в Кримінальному кодексі України (КК України), стаття 36 [7]. Згідно зі статтею 19 КУпАП не є адміністративним правопорушенням дія, вчинена у стані необхідної оборони, тобто при захисті державного або громадського порядку, власності, прав і свобод громадян, установленого порядку управління від протиправного посягання шляхом заподіяння шкоди тому, хто посягає, якщо при

цьому не було перевищення меж необхідної оборони. Перевищенням меж необхідної оборони визнається явна невідповідність захисту характеру і суспільній шкідливості посягання.

1. Насамперед маємо розглянути *особливості спілкування з особами, які відбували покарання*. Слід пам'ятати, що атмосфера спілкування з ними здебільшого залежить від того, наскільки правоохоронці можуть протистояти суперечкам, конфліктам, що лежать в основі сприйняття двох світоглядів у комунікаційному акті «правоохоронець – криміналізована особа». Світогляд правоохоронців базується на розумінні й необхідності дотримання вимог законодавства та моральності, а криміналізованої особи – на неписаних законах і правилах кримінального світу. Для таких осіб правоохоронці завжди будуть їх кривими ворогами. Водночас для правоохоронців криміналізована особа (засуджений, ув'язнений, особа, яка відбула покарання) є громадянином України, стосовно якої мають бути дотримані всі її права та обов'язки, що передбачені Конституцією України та іншими нормативно-правовими актами. Дотримання цих норм передбачає своєю чергою застосування певних простих правил безпеки, а саме: дотримання дистанції, зовнішній вигляд (службовий одяг, відсутність певних прикрас, стрижка, зачіска, макіяж, ін.), ввічливе ставлення, знання психології осіб з девіантною поведінкою.

Зовнішній вигляд не повинен шокувати або викликати будь-яку негативну реакцію. Необхідно дотримуватися ділового стилю одягу, а жінкам – не використовувати яскраву косметику і зухвалу зачіску. Також одяг має бути таким, щоб жодним чином не обмежував рухи. Жінки нерідко для краси використовують взуття на високих підборах. У період активної (фізичної) фази конфлікту, що може виникнути під час спілкування з криміналізованою особою, таке взуття обмежує можливість маневру. На високих підборах незручно швидко рухатися або зайняти вигідну позицію чи тікати.

Ввічливість. Така якість як ввічливість має постійно застосовуватися не тільки у професійному середовищі, а й в особистому житті. Це допомагає запобігти багатьом неприємностям та розв'язанню проблемних ситуацій. А у спілкуванні з крими-

налізованими особами, що мають певні психологічні відхилення та криміналізований світогляд, ще й може стати запорукою збереження життя та здоров'я. Ввічливість є одним з важливих аспектів спілкування. Спілкування відбувається у вербальний та/або невербальний спосіб. Під час вербального спілкування необхідно дотримуватися офіційного стилю, слідкувати за швидкістю, інтонацією і тональністю, чистотою мови. Це необхідно для того, щоб випадково не перетнути межу необережним словом, значення якого може бути незрозумілим або образливим для сприйняття криміналізованою особою. Це стосується також інтонації, тону, форм і забарвлення мови. Неприпустимою є різка й насмішкувато-принизлива, повчальна інтонація мовлення. Найменше, що це може викликати у криміналізованої особи, яка є співрозмовником, – бажання закритися, не йти на контакт або почати свідомо брехати. Цілком можливо, що такий співрозмовник дасть волю емоціям, коли вийде за територію службової установи, через що постраждають пересічні громадяни. Наслідки можуть бути негативні. Для встановлення адекватного контакту під час спілкування необхідно звертатися на «Ви», по імені й по батькові незалежно від віку (або просто по імені, якщо так забажає співрозмовник). Вітатися треба спокійним, рівним тоном, обов'язково дивитися в очі, що допомагає налагодити контакт і тримати правильну відстань. Погляд в очі показує співрозмовнику, що правоохоронець не боїться криміналізовану особу (для цієї субкультури це важливо). Також погляд в очі створює можливість психологічно контролювати атмосферу спілкування. Візуальний контакт дозволяє стежити за мімікою співрозмовника, за рухами його кінцівок, що є способом візуального контролю. Нерідко саме візуальний та психологічний контроль стають факторами запобігання нападу. Обов'язково під час спілкування за потреби казати «дякую» і «будь ласка» незалежно від віку чи статусу (соціального або кримінального). Не слід реагувати на грубість чи хамство за будь-яких обставин, коли спілкуєтесь. Не можна дозволяти собі зірватися, давати волю певним емоціям. Дотримання вказаних норм спі-

лкування здатне діяти превентивно, не допустити опору або щоб суперечка переросла в конфлікт.

Знання. Як відомо, знання зайвими не бувають, а в нашому випадку знання завжди допоможуть зберегти життя та здоров'я через запобігання конфлікту. Маємо розуміти, що такий конфлікт однозначно пасивно має місце. Напередодні запланованої зустрічі з криміналізованою особою необхідно мати повну інформацію про неї (хто, звідки, вік, стаття, кримінальний статус, психологічні особливості, схильності, коло спілкування, ін.). Під час незапланованого спілкування – орієнтуватися протягом бесіди, а саме: розпитати, хто такий, звідки, стаття, де та скільки разів відбував покарання, оглянути видимі частини тіла з метою ідентифікації татуювання (може допомогти). Правоохоронний персонал має знати мову кримінальників та кримінальний сленг. Однак правоохоронці повинні спілкуватися офіційною мовою, а кримінальник може розмовляти так, як він може або забажає. Правоохоронцям варто звертати увагу на татуювання кримінальників на кінцівках, на шиї чи обличчі, за якими можна визначити належність до певних кримінальних течій, угруповань, кримінального статусу, схильності до насильства тощо.

Усе вищезгадане стосується і військовополонених, адже в нашій країні триває війна з російською федерацією. Саме в армії рф є велика кількість колишніх в'язнів, які суттєво відрізняються за ментальністю та поведінкою від військових осіб. У полоні між російськими військовими та військовими з колишніх в'язнів нерідко виникають конфлікти в таборах для військовополонених, де правоохоронці також мають проводити певну роботу за допомогою спілкування з ними. Пам'ятаємо, що кримінальний злочинець не завжди здатен убити цілеспрямовано й холоднокрівно, а солдат ворожої армії – майже завжди, тому що його для цього готують і психологічно, і практично. Психологія, світогляд, характер вчинків, субкультура солдата з колишніх в'язнів та професійного солдата й офіцера суттєво відрізняються. До того ж є ще й такі військовослужбовці, які мають бойовий досвід і за певних обставин потрапили на лавку підсудних. Зі своєю психологією

солдата вони потрапляють у середовище кримінальників і заради виживання повинні прийняти правила гри кримінального соціуму, до якого потрапили.

2. *Життєво важливим є правильне меблювання кабінету.* У службовому приміщенні не повинно бути нічого зайвого: службовий стіл, невеличкий стіл для написання чи підписання документів відвідувачем, що має бути прикріплений до стіни; пара стільців, до яких не зможе дотягнутися криміналізована особа; стілець, що призначений для такої особи, має бути прикріплений до маленького стола тонким металевим тросом; шафа для документів і верхнього одягу персоналу; вішалка для одягу відвідувача має бути розміщена окремо та прикріплена до стіни; сейф за необхідності. Стілець та стіл, призначені для відвідувача, не повинні перекривати шлях до дверей у разі необхідності термінового виходу з кімнати. Стілець співробітника не притуляти щільно спинкою до стіни. За необхідності стілець повинен завадити встати на ноги співробітнику. Упродовж усієї бесіди співробітник має сидіти так, щоб у будь-який момент можна було підвестися на ноги. Стілець має бути доволі легким, щоб у випадку необхідності його кинути у вікно для подання сигналу «небезпека» або кинути в нападника, вдарити ним нападника чи прикриватися як щитом. У випадку швидкого наближення нападника можна перекинути на нього стіл, що спричинить падіння нападника або він спіткнеться і втратить рівновагу. У цей час можна тікати з кабінету чи атакувати нападника, якщо є така можливість і необхідність. Стіл має бути розташований таким чином, щоб до робочого стільця був шлях з обох боків стола. Розташування меблів не повинно заважати покинути робоче місце в екстреному порядку, а за необхідності меблі можна використовувати як підручні засоби для збереження свого життя та здоров'я. У ящиках службового стола мають бути необхідні для роботи речі, документи, канцелярія, а також певні предмети, якими можна скористатися з метою самозахисту. Наприклад, електрошокер, короткий кийок, маленька баночка із сіллю без кришки. За необхідності жменю солі кинути напад-

нику в очі – дуже ефективна дія. Якщо вчасно не звернутися до лікаря, це може призвести до серйозного пошкодження зору.

3. *Мінімум речей, що можуть бути на столі* (документи, приладдя тощо). Бажано, щоб цими речами у випадку нападу співробітник міг би захиститися і не шкодувати щодо їх можливого псування. Наприклад, бути готовим до пошкодження ноутбука. Для захисту й нападу можна використовувати як долоневу паличку звичайну ручку або мобільний телефон. Краще мати ручку з твердих матеріалів, щоб вона не зламалася після першої атаки. Мобільний телефон можна використовувати таким самим чином: затискати в долоню й завдавати удари по вразливих місцях. Ефект дій від такої активної оборони буде доволі результативним. Можливо також використання книжки чи блокноту для записів, якщо вони масивні. Такими речами зручно захищатися як щитом, завдавати удари, а в разі необхідності кидати їх у нападника. Якщо на столі стоятиме кружка гарячого чаю, можна линути чай в обличчя нападнику, а кружку кинути по тулубу. Такі речі, які зазвичай лежать на столі, не викликають непотрібних асоціацій чи підозри.

4. *Бажано мати під рукою, але приховано, певні речі.* Під поверхнею стола, у ящику стола, за стільцем, де зазвичай, зважаючи на особливості приміщення та розташування меблів, мають бути приховані речі, за допомогою яких можна ефективно здійснювати активну оборону. Це можуть бути електрошокер, розприскувач (лак для волосся чи освіжувач повітря – у випадку потрапляння в очі викликає тимчасовий біль, проблеми зі слизовою оболонкою очей). Також це може бути короткий кийок або щось з ремонтного інструменту (невеличкий молоток, викрутка, плоскогубці – це типові речі в кабінетах у чоловіків).

Цілі для атаки – вуха, очі, ділянка шиї, пах. Твердим предметом куди не влуч, буде боляче. Однак мудрість полягає в тому, щоб випадково не вбити людину. Адже людський організм є крихким, неначе кришталь. Тому важливо навчити влучно бити, підібрати зручні удари, сформувати з них серії (бити обов'язково серіями ударів – не менше двох-трьох). Головна проблема полягає в тому, щоб сформувати психологічну готовність до активного захисту і спроможність застосувати це

в разі необхідності, оскільки від холонокровності застосування дій щодо захисту залежить життя та здоров'я людини.

5. Підручні засоби активного захисту.

5.1. Застосування підручних засобів, наявних у службовому приміщенні: ручок, олівців, столових, чайних та кавових ложок. У сучасному світі носіння ручок ще не припинилось. Канцелярські знаряддя праці – ручка чи олівець – є на кожному робочому столі. Тобто в разі перевірки чи обшуку ці предмети не викликають жодної підозри, хоча ними можна завдати травм, включно з травмами, не сумісними з життям, або тими, які призводять до моментальної смерті. Не викличе ніякого подиву чи підозри людина, що носить у кишнях чи в органайзері ручку, маркер, ліхтарик або гребінець. Ці предмети треба ретельно підбирати за такими вимогами:

а) за зовнішнім виглядом не повинні викликати ніякої підозри стосовно можливостей їх застосування у разі нападу чи захисту;

б) мають бути виготовлені з міцних матеріалів, що дасть змогу не зламати їх після першої ж атаки;

в) зручне утримання в руці;

г) функціональність за головним призначенням, тобто, наприклад, ручка чи маркер мають бути в робочому стані;

д) мати пояснення, навіщо потрібен цей предмет. Наприклад, якщо у чоловіка відсутнє волосся, то гребінець йому не потрібен. Якщо виникло питання щодо долоневої палички, то вона вам потрібна для масажу долоней, бо ви десь чули, що на долоні є багато нервових закінчень і їх корисно масажувати саме таким предметом.

Захист за допомогою ручки та інших схожих на неї предметів. Затиснути ручку в робочій руці так, щоб з кожного боку кулака стирчало приблизно 1,5–2 см ручки. За можливості озброїти таким чином обидві руки. Позитивний момент бойового застосування долоневої палички в тому, що вона зосереджує всю силу кулаків на одній маленькій площі. Площа, на яку діє нижня частина кулака дорослої людини, під час удару становить приблизно 10 см. Сила затиснутого в руці алюмінієвого ліхтарика, кінці якого стирчать з кулака, розподіляється на площу до 10 см, концентрується на площі до 1–

1,5 см, що збільшує силу удару в 20 разів. Якщо спрямувати цю силу на м'які частини тіла (наприклад, на м'язи), то сконцентрована сила порве тканину і паралізує м'язи. Удар у тверду частину тіла (наприклад, у клиноподібну кістку) може розбити її, що призведе до смерті атакowanego.

Використовувати долоневу паличку (явару) чи ручку зовсім нескладно. Коли супротивник намагається вдарити кінцівкою, зробити захват (чи вже зробив) або перебуває у зручній для атаки позиції, треба вдарити в будь-яке місце. Бити його по передпліччях, руках, ногах, тулубу, шиї, голові. Тикнути паличку чи будь-який за розміром предмет у м'яз, під пахву, між ребра або вдавити її у тверду кістку. Такі дії завдадуть супротивнику сильний біль чи травмують його. Узяти ручку так, щоб вона перетворилася на явару. Як ніж, підняти її і всадити з усієї сили в передпліччя. Бити прямо в м'язовий горбик навпроти ліктьового суглоба – у цьому місці є нервовий вузол. Влучення в це місце на кілька хвилин паралізує руку. Якщо влучного удару не вдається зробити, пошкодження тканин змусить нападника послабити або відпустити захват, що дасть можливість утекти або продовжити атаку в інший спосіб.

5.2. Розприскувач як зброя. Розприскувальна зброя – це балон, що під тиском вистрілює струмом рідини чи порошку, які можна спрямувати в обличчя людини. За загальним уявленням, це маленькі балончики з газом чи перцем. Але вони не надто ефективні. Стали популярними не завдяки пошкодженням, які завдають, а тому, що не спричиняють уражень очей. Існує багато розприскувачів, які можна використати для того, щоб осліпити чи дезорієнтувати супротивника.

Ефект від потрапляння на обличчя лаку для волосся чи освіжувача повітря такий самий, як і під час використання газового балончика. Вогнегасник виприскує в обличчя хмару жовтого липкого порошку. Потрапляння цієї субстанції в очі чи органи дихання нападника дозволить або спокійно втекти, або виконати інші дії щодо остаточної нейтралізації нападника.

5.3. Електрошокери. Це ручні пристрої, дія яких заснована на використанні електричного струму від 1 до 5 Ампер. При тиснутий до тіла, цей пристрій вражає нападника електричним

струмом (діє навіть через товстий шар одягу), викликає сильний біль та дезорієнтує, але напруга така слабка, що особливої небезпеки ця зброя не становить.

Не можна утримувати електрошокер у зоні досяжності нападника. Це позбавить його можливості відібрати пристрій. У жодному разі нападник не повинен бачити місце, де ви приховуєте електрошокер. Його застосування для нападника має бути несподіванкою. Треба підійти до супротивника якомога ближче, приставити пристрій до геніталій, натиснути кнопку. При цьому не дозволяти супротивнику вирватися. На кнопку натискати безперервно. Якщо він спробує зманеврувати тазом, приставити пристрій до горла і натиснути на кнопку.

5.4. Телефони. У наш час мобільні телефони є у всіх. У випадку фізичної агресії сторонніх осіб не буде можливості викликати поліцію або гукати друзів на допомогу. Мобільний телефон можна використовувати як підручний засіб активної оборони ударно-дроблячої дії на кшталт долоневої палички (явари). За допомогою телефону можна не тільки зробити боляче, а й завдати тяжких травм, навіть летального характеру.

5.5. Парасолька. Парасольку можливо використовувати як палицю середньої довжини. Нею можна і блокувати удари, і завдати удари як палицею.

5.6. Ніж або інші предмети колюче-ріжучої дії. Існує стереотипна думка, що застосування ножа в сутичці обов'язково передбачає нанесення тільки травм колюче-ріжучого характеру. Питання полягає лише в тому, які місця людського тіла можна атакувати, щоб ці травми не призвели до смерті людини. Застосування ножа для захисту від нападу, що загрожує життю та здоров'ю, коли нападнику будуть завдані травми колюче-ріжучого характеру, може мати місце. Ціллю для захисту можуть бути кінцівки особи, за допомогою яких вона рухається, робить захвати та завдає удари. Тобто травмування цих місць обмежить рухові й атаквальні можливості агресора. Після застосування колюче-ріжучих предметів з метою захисту необхідно забезпечити надання медичної допомоги. Ножем можна не тільки різати чи колоти, а й завдати удари руків'ям ножа чи тупою стороною леза у вразливі місця з ме-

тою обмеження рухово-атакувальних можливостей агресора. Удари завдавати у вразливі місця, вплив на які не призведе до каліцтва чи смерті агресора.

6. *Засоби захисту.* Засіб захисту (щит) – це будь-який предмет, котрий можна тримати перед собою, щоб відбивати удари рукою, ногою, ножем, палкою тощо. Це може бути твердий щит – такий, наприклад, як портфель або м'який светр чи подушка. Дуже ефективно як щит використовувати стілець. М'який щит використовувати складніше, ніж твердий. У руках треба міцно затиснути елемент одягу, чи подушку, чи ремінець, чи шнур електрообладнання та натягнути його руками.

7. *Інші предмети.* Бити й кидати можна що завгодно: століви прибори, кухонне приладдя і посуд, предмети і знаряддя праці господарчого призначення, меблі. Зважаючи на практичну доступність, хотілося б звернути увагу на шматки битого скла, тарілки. Ці предмети дуже часто опиняються під рукою як у ситуаціях, що виникають у побутових умовах, так і під час виконання певних робіт.

Посуд часто використовується у службових приміщеннях. Персонал п'є каву, чай, вживає їжу. Навіть незагострена фаянсова тарілка є доволі грізною зброєю. Як правило, тарілку кидать з невеликої відстані в голову, однак, враховуючи певні умови, кидати бажано в тулуб, щоб не заподіяти занадто важких травм. Кидати тарілку можна практично з будь-якого положення. Ложки, навіть незагострені, також є доволі потужною зброєю. Це саме стосується і кружки. З кружки можна виплеснути в обличчя гарячий напій. Кружкою можна завдавати удари в голову, по ключицях чи акроміальному виступу на плечі, ліктьових суглобах та п'ясткових кістках руки. Така зброя призначена для нанесення рубаних ран, нею можна навіть пошкодити пальці, що опинилися, наприклад, на столі чи на іншій поверхні. Ємкості для спецій (сіль, перець, гірчиця) можна використовувати для кидання в голову чи груди, попередньо сипнувши спеції в обличчя нападнику. Усе, що лежить на столі, може бути використано як для активної оборони, так і для атаки.

Висновки. 1. Під час розмов з криміналізованими особами співробітники правоохоронних органів мають дотримуватися

ділового стилю спілкування та вмінні запобігти виникненню конфліктної ситуації. Це дозволить уникнути фізичного контакту правоохоронця з конфронтуючою стороною. 2. Співробітник має бути готовий чинити опір у разі агресивних дій криміналізованої особи і, захищаючи своє здоров'я та життя, не припускати дій, які загрожуватимуть життю чи здоров'ю співрозмовника. 3. Розуміння психічного стану криміналізованої особи-співрозмовника, його намірів і знань стосовно можливостей використання різних речей, що є у службовому приміщенні, як предметів з метою самозахисту чи оборони, може врятувати життя та здоров'я співробітнику правоохоронного органу.

Список використаних джерел

1. Аніщенко В. О., Сорокопуд В. Б., Ткаченко І. В., Донець І. О. Методика прикладної фізичної підготовки персоналу ДКВС України: психолого-бойовий аспект. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки*. 2023. № 2 (11). С. 9–25.
2. Антоненко С. А. Експериментальне обґрунтування методики формування навичок рукопашного бою фахівців податкової міліції в системі професійного навчання : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02. Харків, 2015. 18 с.
3. Бондаренко В., Мартишко А., Худякова Н. Фізичне виховання в закладах вищої освіти МВС України : навч. посіб. Київ : Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т. П., 2022. 261 с.
4. Кін Є. В. Сучасні технології навчання працівників ОВС прийомам рукопашного бою : навч. посіб. Київ : Науковий світ, 2015. 72 с.
5. Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с.
6. Короткова Ю. М. Формування та вдосконалення культури ділового спілкування майбутніх поліцейських. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2021. № 1 (1). С. 174–181.
7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 25.02.2024).
8. Моргунов О. А. Удосконалення фізичної підготовки правоохоронців МВС України на початковому етапі навчання. *Честь і закон*. 2014. № 2. С. 46–49.

9. Основи професійної підготовки поліцейських : метод. рек. / О. І. Тьорло, В. М. Синенький, Ю. Р. Йосипів та ін. Львів : ЛьВДУВС, 2018. 297 с.

10. Спеціальна фізична підготовка : навч. посіб. / В. Бондаренко, С. Решко, В. Дідковський та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т. П., 2021. 341 с.

References

1. Anishchenko, V. O., Sorokopud V. B., Tkachenko I. V., Donets I. O. (2023), "Methods of applied physical training of the SCES personnel of Ukraine: the psychological and combat aspect", *Scientific Herald of Siversshchyna. Series: Education. Social and Behavioural Sciences*, No. 2 (11), pp. 9–25.

2. Antonenko, S. A. (2015), Experimental Substantiation of the Methodology for Developing Hand-to-Hand Combat Skills of Tax Police Specialists in the System of Professional Training: PhD Thesis in Physical Training, Kharkiv.

3. Bondarenko, V., Martyshko, A. and Khudiakova, N. (2022), "Physical Education in Higher Education Institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine : manual", *National Academy of Internal Affairs*, Individual entrepreneur Kandyba T. P., Kyiv.

4. Kin, Ye. V. (2015), Modern technologies for training law enforcement officers in hand-to-hand combat : manual, *Scientific World*, Kyiv.

5. The Constitution of Ukraine : dated 01 September 2016 / The Verkhovna Rada of Ukraine, Law, Kharkiv.

6. Korotkova, Y. (2021), "Formation and improvement of the culture of business communication of future police officers", *Ukrainian polyceistics: theory, legislation, practice*, No. 1, pp. 174–181.

7. Ukraine (2001), *The Criminal Code of Ukraine* : Law of Ukraine dated 05 April 2001 № 2341-III, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (accessed at 25 February 2024).

8. Morhunov, O. A. (2014), "Improvement of legal guard Ukraine MIA physical training on initial period education", *Honor and Law*, Vol. 2 (49), pp. 46–49.

9. Fundamentals of police training (2018) : manual / Tiorlo, O. I., Synenkyi, V. M., Yosypiv, Yu. P. and others, Lviv State University of Internal Affairs, Lviv.

10. Special physical training : manual (2021) / Bondarenko, V., Reshko, S., Didkovskyi, V. and others, National Academy of Internal Affairs, Individual entrepreneur Kandyba, T. P., Kyiv.